

человека, необходимости реализации интегративного подхода к изучению действительности. Рассмотрены положения об интеграции: как системообразующем понятии в разработке концепции становления профессиональной зрелости; как методологическом основании целостного личностного, академического и социально-психологического развития студента в процессе профессиональной подготовки.

Ключевые слова: интеграция, интегративный подход, методология, профессиональная зрелость личности.

Komar T. V. Integrative and holistic approach to professional maturity of specialist. The article attempted theoretical and methodological analysis of the integrative approach to the study of professional maturity. Highlighted activities that determine the quality level of the individual as a subject of psychological-pedagogical educational process: specially organized psychological, educational and research activities, all kinds of practices students master the content of integrative direction of education, management activities of teachers. The conclusion regarding the methodological basis underlying the definition of the concept of professional maturity which is integration. Determined that the methodological basis of integration of education is a philosophical idea of human integrity, the need to implement integrative approach to the study of reality. We consider integration as system-concepts in developing the concept of becoming professional maturity; as a methodological basis personal, academic, social and psychological development of students in the training.

Keywords: integration, integrative approach, methodology, professional maturity of the individual.

Відомості про автора:

Комар Таїсія Василівна – кандидат психологічних наук, доцент, професор кафедри практичної психології та педагогіки Хмельницького національного університету.

Статтю подано до друку 21.11.2016.

УДК 159.9: 923

© В. В. Шахов, 2017

В. В. Шахов (м. Вінниця)

ОСОБИСТІТЬ ПСИХОЛОГА ЯК ЧИННИК УСПІШНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ

Шахов В. В. Особистість психолога як чинник успішної професійної соціалізації. В статті розкривається проблема особистісних рис та якостей, що задають основну стратегію для діяльності психолога як професіонала та їх вплив на успішність цієї діяльності. На підставі досліджень відомих вчених, а також опитувань пересічних студентів та клієнтів, що мають власні уявлення щодо образу особистості психолога, у статті розглядаються вимоги до особистісних рис та якостей професійного психолога, що необхідні для успішного проходження всіх етапів професійного становлення та професійної ідентифікації. Висвітлюється проблема професійної ідентичності та самосвідомості і труднощів, що постають на шляху становлення та професійного розвитку особистості психолога, зокрема синдром професійного вигорання.

Ключові слова: професійна самосвідомість, професійна ідентичність, емпатія, професійна деформація, емоційне вигорання, самоактуалізація, образ «Я», ригідність.

Постановка проблеми. Інструментом діяльності будь-якого фахівця сфери соціономних професій, зокрема практичного психолога, за допомогою якого він реалізує свої професійні функції, є його особистість. Тому одним із актуальних завдань для сучасної психологічної науки є узагальнення наявних досліджень особливостей практичної діяльності психолога і створення емпіричної моделі особистості фахівця.

Аналіз наукових досліджень. В сучасному науковому просторі існує декілька підходів щодо вирішення проблеми формування особистості ефективного фахівця до його професійної психологічної діяльності.

Зокрема, зарубіжні автори різноманітних психологічних концепцій (А.Адлер, Р. Мей, В. Сатир, Дж. Л. Морено та ін.) [7; 12; 13] виокремлюють певні якості особистості психолога, які впливають на ефективність надання психологічної допомоги. Зокрема, А. Адлер вважав, що: «техніка лікування закладена у Вас». Таким чином, основною технікою психологічного консультування є «я – як інструмент», тобто основним засобом, який стимулює удосконалення особистості клієнта, є особистість самого психолога.

На підставі аналізу низки проведених досліджень А. Комбс установив, що успішного психолога-психолога вирізняють певні риси особистості. Дослідження, проведене М. Келлі, показало, що відмінності між «поганими» і «хорошими» психотерапевтами і психологами можна пояснити специфічною організацією їхньої особистісної сфери.

Метою статті є узагальнення наявних досліджень особливостей практичної діяльності психолога і створення емпіричної моделі особистості фахівця.

Національна асоціація професійної орієнтації США виділяє такі професійно-важливі властивості особистості психолога-профорієнтатора (цит. за: George, Cristiani, 1990) [11, с. 15–43]: вияв глибокого інтересу до людей і терпіння в спілкуванні з ними; чутливість до настанов та поведінки інших людей; емоційна стабільність та об'єктивність; здатність викликати довіру інших людей; повага прав інших людей.

Важливість індивідуальних особливостей консультантів найбільш широко вивчалася Труаксом та його колегами (цит. за: George, Cristiani, 1990). Вони досліджували техніку роджеріанської психотерапії, для якої характерним є відносно недирективний підхід до процесу консультування. В результаті були отримані дані про те, що найбільш ефективними в професійній діяльності є психологи-консультанти, здатні до правильного розуміння проблем клієнта та правильного спілкування з ним, демонструючи при цьому можливість співпереживання як почуттів і переживань клієнта, так і їх змісту та значення. Різноманітні дослідження підтверджують, що, описуючи успішного психолога, як професіонали, так і клієнти вживають такі поняття: відкритий, теплий, уважний, щирий, гнучкий, терпимий.

На думку А. Сторр, ідеальним психотерапевтом або консультантом може бути симпатична людина, відверта і відкрита до почуттів іншого; здатна ототожнюватися із різними людьми; тепла, але не сентиментальна, яка не прагне до самоствердження, однак має власну думку і здатна її захистити; що вміє служити на благо своїм клієнтам [15, с. 103–110].

Відомими є також професійні портрети «психолога-практика» і «психолога-дослідника», отримані Р. Кеттеллом, що подані у формі так званих дискримінантних рівнянь ефективності:

«Ефективний психотерапевт» = $0,72 A + 0,29B + 0,29 H + 0,29 N$;

«Ефективний психодіагност» = $0,31 A + 0,78B + 0,47 N$; де:

A – фактор «відкритий, легкий, товариський»,

B – «з розвиненим логічним мисленням, кмітливий»,

H – «сміливий або навіть зухвалий»,

N – «досвідчений, свідомо полярний, тактовний».

Відомим фахівцем у галузі психологічного консультування Р.Кочюнасом були узагальнено й виокремлено декілька факторів, що становлять стрижень моделі особистості ефективного практичного психолога: автентичність, відкритість власному досвіду, розвиток самопізнання, сила особистості та ідентичність, толерантність до невизначеності, прийняття особистої відповідальності, постановка реалістичних цілей, емпатія [5, с. 89–96].

Узагальнюючи розглянуті вище положення та вимоги, стосовно особистості практичного психолога, можна стверджувати, що ефективний психолог – це, насамперед, зріла в соціальному, психологічному та особистісному плані людина. Чим різноманітнішим у психолога є стиль особистого та професійного життя, тим ефективнішою буде його діяльність. У консультуванні, як і в житті, варто керуватися не формулами, а своєю інтуїцією і потребами ситуації, спираючись у своїй практиці не тільки на отримані знання, але і на отриманий досвід та професійну інтуїцію.

До проблеми професійно важливих якостей можна підійти і з протилежного боку – виділяючи особистісні якості, що спричиняють виникнення «негативних» ефектів професійної діяльності. Нині вважається, що саме деякі особливості особистості практика зумовлюють виникнення таких феноменів, як «синдром психоемоційного вигорання» і «професійна деформація особистості».

«Синдром вигорання» – складний психофізіологічний феномен, що визначається як емоційне, розумове та фізичне виснаження внаслідок тривалого емоційного навантаження. Синдром виявляється у депресивному стані, почутті втоми і спустошеності, нестачі енергії та ентузіазму, втраті здатності бачити позитивні результати своєї праці, негативній настанові щодо роботи і життя взагалі. Цей синдром включає в себе три основні складові: емоційну виснаженість (почуття емоційної спустошеності і втоми, викликане власною працею), деперсоналізацію (цинічне ставлення до праці та об'єктів своєї праці, бездушне, негуманне ставлення до клієнтів) і редукцію професійних досягнень (виникнення у працівників почуття некомпетентності в своїй професійній сфері, усвідомлення неспіху в ній).

Існує думка, що люди з певними рисами особистості (неспокійні, чутливі, емпатійні, інтровертовані, схильні ототожнюватися з іншими), більш схильні до цього синдрому.

«Професійна деформація» – це прояви особистості під впливом особливостей професійної діяльності таких психологічних змін, які починають негативно впливати на здійснення цієї діяльності і на психологічну структуру особистості. Серед найбільш типових деформацій, що виникають на цьому тлі, слід вказати на зростання конфліктності і амбіцій, порушення адекватності самооцінки, посилення внутрішніх конфліктів, аутичності, відчуженості. Можливі також прояви психічного перенасичення, цинізму, деперсоналізації, інтерпретаційний ажіотаж, міркування, моралізаторства та психологізаторства.

Провокативну роль у виникненні деформацій, а також синдрому вигорання, відіграють, зазвичай, неконструктивні настанови і наявність деяких особистісних передумов. Найбільш негативно позначається вплив недостатньо розвинутої рефлексії і низької емпатії, нездатність до партнерського поділу ініціативи й відповідальності, надмірні авторитарність, ригідність, прояви залежності, екстернальності та зниженої мотивації до роботи.

Таким чином, можна виокремити такі якості особистості практичного психолога, необхідні для його успішної професійної діяльності: безоцінне ставлення до індивідуальних відмінностей людей; чуйність до емоційного стану іншої людини; пластичність (динамічність у поєднанні з гнучкістю); емоційна стриманість і терпимість; підтримання загальної культури поведінки; наявність знань в галузі можливої поведінки людей у конфліктах; прояв глибокого інтересу до людей; чутливість до настанов і поведінки інших людей, здатність ототожнюватися із різними людьми; емоційна стабільність і об'єктивність; автентичність; відкритість власному досвіду;

розвинене самопізнання; сильна ідентичність; толерантність до невизначеності; прийняття особистої відповідальності; прагнення до глибини міжособистісних відносин; постановка реалістичних цілей.

Серед небажаних рис особистості професіонала виокремлюються: авторитарність; пасивність і залежність, схильність використовувати клієнтів для задоволення власних потреб; невміння бути терпимим до різних спонукань клієнтів; невротична настанова щодо гонорарів за виконану роботу.

Інший науковий підхід серед факторів, що визначають ефективність професійної діяльності психолога, визначає «комунікативну компетентність». Під комунікативною компетентністю розуміється здатність встановлювати і підтримувати необхідні контакти з іншими людьми, що передбачає досягнення взаєморозуміння між партнерами по спілкуванню. Комунікативна компетентність розглядається як система внутрішніх ресурсів, необхідних для побудови ефективною комунікації.

У різних напрямках психотерапії та консультування виділяються різні вимоги до комунікативних особливостей психолога. Деякі автори намагаються виокремити й описати найрізноманітніші ролі психолога, що використовуються ним в процесі надання психологічної допомоги.

Роль «сповідника», звільняючи від тяжкості невимовлених помилок, тим самим відкриває клієнтам шлях для подальшого розвитку.

У ролі «імунолога» фахівець розвиває потенціал захисних сил організму, необхідний для протистояння різноманітним захворюванням.

«Психолог-зв'язківець» відповідає за якість комунікацій між учасниками взаємодії. У ролі «дипломата» фахівець організовує вирішення потенційно конфліктних питань щодо взаємного задоволення різних сторін. «Агроном» піклується про своєчасний догляд за дозріваючим урожаєм. «Організатор» диспансерних обстежень запобігає розвитку захворювань і піклується про їх своєчасну профілактику. «Педагог» навчає працівників використовувати притаманні їм таланти і здібності. «Тренер» розвиває природні психологічні навички клієнтів. «Інструктор» ясно і точно викладає методики застосування розвивальних вправ. «Майстер» організаційних винаходів виступає в ролі гаранта розвитку якісної продуктивності праці.

У дослідженні [14, с. 69–78] виокремлюються також ролі, характерні для психотерапевтів: «жилетка» або «співчутливий друг» або «відро для душевних помиїв». Тобто, це людина, яка емпатійно налаштовується, вислуховує того, хто до нього приходить, співчуває. Протилежний варіант – «провокатор». Ще одна роль психотерапевта – «адміністратор внутрішніх програм клієнта». Він нічого не робить, крім того, що розписує всі внутрішні ситуації людини, позначає імена програм підсвідомості, тобто він звертає увагу людини на резерви, які в неї є. Ще одна роль – «консультант з психологічних теорій». Він «розкладає клієнта за всіма наявними у нього психологічними теоріями». Також існує роль «добровільного помічника», який «співчуває, вислуховує, втішає». Дуже небезпечна для клієнта роль психотерапевта – «порадник», особливо «безвідповідальний порадник». Терапевт, що знаходиться в цій ролі, роздає поради, а коли його поради ніяк не діють, або ж призводять до небажаних для клієнта результатів, він знімає з себе будь-яку відповідальність.

П. Ховкінс і Р. Шохет [8, с. 61–68] пропонують розглянути можливі мотиви «бажання присвятити себе професії, яка пов'язана з допомогою іншим». При дослідженні складної системи мотивів можна зіткнутися з «тіньовою стороною прагнення професіонала допомагати». Прийняття «власної Тіні запобігає виникненню ризику перетворювати інших у власні частини, які ми не можемо прийняти». Один із аспектів власної Тіні – бажання похвали, визнання, відчуття власного вищого призначення допомагати, усвідомлення функції носія істини. Поряд з

прагненням допомагати, зцілювати, піклуватися, може бути прихована жага влади, як прагнення оточити себе людьми, які перебувають у більш скрутному становищі, так і можливістю впливати на життя людей, бути причиною їхніх позитивних змін. Інший аспект Тіні – це ставлення професіонала до своїх власних потреб, які задовольняються завдяки професійній діяльності, клієнтом, що знаходять своє відображення в глибинних мотивах роботи. Саме заперечення потреб може призвести до порушення взаємодії, благополуччя професіонала, зниження ефективності виконуваної ним діяльності. Часто в якості заперечуваної, неусвідомлюваної потреби виступає потреба бути потрібним, корисним і потреба бути любимим, найціннішим, сприйнятим як хороша людина. Наслідком подібної ситуації може стати неприйняття оберненого зв'язку від супервізора, клієнта, від колег про особистісні якості професіонала, здібності, стилі взаємодії, які не узгоджуються з наявним «Я».

Знання себе, власних мотивів і потреб допомагає професіоналу допомагати посправжньому. Такий професіонал несвідомо не використовує інших для досягнення своїх цілей і не навантажує їх тим, що не терпить в собі. Наявність позитивної настанови щодо власної особистості є одним з основних критеріїв психічного здоров'я, прийнятих ВООЗ.

Р. М. Білокрилова, досліджуючи професійні уявлення студентів-психологів з'ясувала, що основні елементи професійно-психологічної картини світу виникають на початковому етапі професійного самовизначення особистості і не зазнають радикальних якісних змін у процесі подальшої професійної соціалізації [1, с. 90–101].

Вивчення проблем адаптації психологів-початківців, проведене Г.Ю.Любимовою [6, с. 48–56], дозволило виокремити певний інтегральний показник, що має назву «рівень професіоналізації». Він включає в себе такі складові: задоволеність професією, досвід професійної діяльності в період навчання, наявність конкретних планів щодо майбутньої роботи та уявлення про можливі труднощі в роботі. Саме наявність цих факторів є передумовою ефективності майбутнього фахівця. Крім того, майбутні фахівці велику роль відводять мотивації професійної діяльності. Результати дослідження доводять, що професійне становлення психологів-початківців визначається їхніми особливостями мотивації до оволодіння професією. Проте в ході навчального процесу розвитку мотивації приділяється мало уваги. Більш того, автор відзначає, що в процесі навчання розвивається лише пізнавальна мотивація, а мотивація до професії може навіть редукуватися. Отже, необхідно розвивати мотивацію до професії, і навіть контролювати її протягом усього процесу навчання.

Професійна ідентичність – багатовимірний, інтегративний психологічний феномен, що забезпечує людині цілісність, тотожність і визначеність, який розвивається у ході професійного навчання в просторі процесів самовизначення, самоорганізації та персоналізації, а також обумовлюється розвитком рефлексії.

Професійна ідентичність має різні джерела формування. Одним із них є професійна освіта. В таких випадках основними умовами становлення професійної ідентичності є професійна обізнаність і особистісні та середовищні фактори й умови, що впливають на рівень освіченості в певній галузі. Свою роль у становленні професійної ідентичності відіграють суб'єктивні очікування і можливості соціальних перспектив, а також визнання суб'єкта оточуючими як професіонала, що сприяє утвердженню його професійної ідентичності.

Поняття «професійна ідентичність» доцільно описувати через такі категорії як професія, профпридатність, професійна готовність, професійне самовизначення, образ професії і себе в ній, професійний план, кар'єра, професійна самосвідомість, професійна ситуація, професійна спільність, образ «Я». Крім того, сутність професійної ідентичності визначається через мотиваційно-ціннісний компонент особистості професіонала.

За класифікацією В. Вачкова [3, с. 135–150], професійна самосвідомість особистості психолога відображається через проходження таких його рівнів.

Регулятивно-прагматичний, що характеризується ситуаційними аспектами самосвідомості, тобто психолог прив'язаний до ситуації, виконуючи лише службову роль. Це дає можливість людині лише в мінімальній мірі адаптуватися до ситуації і регулювати свою поведінку.

Егоцентричний рівень, вихідним моментом якого є особиста вигода, зручність, престижність. Інші розглядаються як фактори, що сприяють самоактуалізації («зручні для мене»), або як такі, що перешкоджають їй («погані»), або як індиферентні («не заважають мені»). Такий психолог не може вирватися за межі егоцентричного рівня особистісно-сміслової сфери.

Стереотипно-залежний рівень самосвідомості, на якому життєдіяльність людини визначається його близьким оточенням або людьми, яких він ставить вище за себе. На цьому рівні люди поділяються на «своїх», що мають самоцінність, і «чужих», позбавлених цінності. Наслідком цього стає втрата власного творчого початку і неминуче виникнення залежності від ціннісних орієнтацій значущих інших. Як наслідок – це гальмує процеси рефлексії та заважає пошуку конструктивних способів подолання труднощів.

Суб'єктивно-універсальний рівень як вищий ступінь професійного самоусвідомлення, що характеризується внутрішньою спрямованістю людини на створення таких результатів, які принесуть рівне благо іншим людям. Такий психолог будує систему відносин з людьми, засновану на прийнятті їх як самоцінності і подібне ставлення складається у нього до себе, до своєї праці.

Висновки. Отже процес становлення профідентичності реалізується через механізми відчуження та ідентифікації. Професійна ідентифікація – це об'єктивна і суб'єктивна єдність з професійною групою, справою, що зумовлює спадкоємність професійних характеристик (норм, ролей і статусів) особистості. Оберненим процесом є професійне відчуження, що пов'язане з об'єктивним і суб'єктивним запереченням цієї єдності і відокремленням професійних характеристик особистості. Ці процеси можуть проходити усвідомлено з прийняттям відповідальності (довільно) і без прийняття відповідальності (вимушено).

Довільна ідентифікація як виконавчий механізм набуття професійної ідентичності є основою становлення профідентичності ефективного професіонала. Неуспішне проходження цього етапу становлення профідентичності є причиною труднощів, що виникають у професійній діяльності, її неефективності. У відповідності з таким розумінням механізмів становлення профідентичності всі перераховані труднощі професійного розвитку (професійна деформація, емоційне вигорання, неадекватний образ «Я» та ін.) є наслідком неуспішного проходження стадій процесу набуття профідентичності.

Таким чином, виникає необхідність удосконалювати в процесі навчання не тільки основні професійні навички та вміння індивіда, але і закладати основи світогляду, спрямовувати розвиток особистості, формувати необхідні для професіонала особистісні якості з метою його оптимального функціонування й адаптації. У зв'язку з тим, що питання психологічного супроводу професійного становлення сьогодні не включені до змісту професійної освіти, в реальній практиці підготовки студентів-психологів процес особистісного і професійного розвитку протікає стихійно, ніяк не контролюється і не спрямовується.

Виявивши закономірності цього процесу, ми зможемо цілеспрямовано допомагати становленню особистості професіонала, організовувати психолого-педагогічний супровід навчання, зокрема, створювати систему індивідуальної та групової психопрофілактики професійних деформацій особистості та професійного «вигорання» у практикуючих психологів.

Література

1. Белокрылова Г.М. Профессиональное становление студентов-психологов: Автореферат дисс....канд. психол. наук. – М.: Изд-во МГУ, 1997.
2. Буякас Т.М. Процесс обучения как диалог между профессиональным и личностным становлением // Вестник Московского университета. – Серия 14. – Психология. – №2. – 2001. – С. 69–78.
3. Вачков И.В., Гриншпун И.Б., Пряжников Н.С. Введение в профессию «психолог» // Москва-Воронеж: изд-во Моск. Психолого-социального ин-та – 2002. – 255 с.
4. Донцов А.И., Белокрылова Г.М. Профессиональные представления студентов-психологов // Вопросы психологии. – № 2. – 1999. – С. 42–49.
5. Кочюнас Р. Основы психологического консультирования. – М.: Академический проект, 2000. – 357 с.
6. Любимова Г.Ю. От первокурсника до выпускника: проблемы профессионального и личностного самоопределения студентов-психологов // Вестник Московского университета. – Серия 14. – Психология. – №1.– 2000. – С. 48–56.
7. Сатир В. Семейная терапия. Практическое руководство. – М.: Институт общегуманитарных исследований, 2009. – 223 с.
8. Ховкинс П., Шохет Р. Супервизия. Индивидуальный, групповой и организационный подходы [Текст] / П. Ховкинс, Р. Шохет. – СПб.: Речь, 2002. – 352 с.
9. Шнейдер Л.Б. Профессиональная идентичность. Монография. М.: МОСУ, 2001. – 256 с.
10. Шустов Д. И. Учебное пособие по медицинской психологии (Психотерапия в практике врача). – Рязань, 1996. – 207 с.
11. George R. L., Cristiani T. S. Counseling: Theory and Practice, 3rd Ed. Englewood Cliffs. - N. J.: Prentice-Hall, 1990.
12. May R. The Art of Counseling. - N. Y.: Abingdon Press, 1967.
13. Rogers C. On Becoming a Person. - Boston: Houghton Mifflin, 1961.
14. Schneider K. Therapist's personal maturity and therapeutic success' how strong is the link? // The Psychotherapy Patient. 1992. - Vol. 8. - N 3–4.
15. Storr A. The Art of Psychotherapy. - N. Y.: Methuen, 1980.

Транслітераційний переклад використаних літературних джерел

1. Belokryilova G.M. Professionalnoe stanovlenie studentov-psihologov: Avtoreferat diss....kand. psihol. nauk. – М.: Izd-vo MGU, 1997.
2. Buyakas T.M. Protsess obucheniya kak dialog mezhdru professionalnyim i lichnostnyim stanovleniem // Vestnik Moskovskogo universiteta. – Seriya 14. – Psihologiya. – #2. – 2001. – S. 69–78.
3. Vachkov I.V., Grinshpun I.B., Pryazhnikov N.S. Vvedenie v professiyu «psiholog» // Moskva-Voronezh: izd-vo Mosk. Psihologo-sotsialnogo in-ta – 2002. – 255 s.
4. Dontsov A.I., Belokryilova G.M. Professionalnyie predstavleniya studentov-psihologov // Voprosyi psihologii. – # 2. – 1999. – S. 42–49.
5. Kochyunas R. Osnovy psihologicheskogo konsultirovaniya. – М.: Akademicheskii proekt, 2000. – 357 s.
6. Lyubimova G.Yu. Ot pervokursnika do vyipusknika: problemyi professionalnogo i lichnostnogo samoopredeleniya studentov-psihologov // Vestnik Moskovskogo universiteta. – Seriya 14. – Psihologiya. – #1.– 2000. – S. 48–56.
7. Satir V. Semeynaya terapiya. Prakticheskoe rukovodstvo. – М.: Institut obschegumanitarnyih issledovaniy, 2009. – 223 s.

8. *Hovkins P., Shohet R.* Superviziya. Individualnyiy, gruppovoy i organizatsionnyiy podhodyi [Tekst] / P. Hovkins, R. Shohet. – SPb.: Rech, 2002. – 352 s.
9. *Shneyder L.B.* Professionalnaya identichnost. Monografiya. M.: MOSU, 2001. – 256 s.
10. *Shustov D. I.* Uchebnoe posobie po meditsinskoj psihologii (Psihoterapiya v praktike vracha). – Ryazan, 1996. – 207 s.
11. *George R. L., Cristiani T. S.* Counseling: Theory and Practice, 3rd Ed. Englewood Cliffs. - N. J.: Prentice-Hall, 1990.
12. *May R.* The Art of Counseling. - N. Y.: Abingdon Press, 1967.
13. *Rogers S.* On Becoming a Person. - Boston: Houghton Mifflin, 1961.
14. *Schneider K.* Therapist's personal maturity and therapeutic success' how strong is the link? // The Psychotherapy Patient. 1992. - Vol. 8. - N 3–4.
15. *Storr A.* The Art of Psychotherapy. - N. Y.: Methuen, 1980.

Шахов В. В. Личность психолога как фактор успешной профессиональной социализации. В статье раскрывается проблема личностных черт и качеств, что задают основную стратегию для деятельности психолога как профессионала и их влияние на успешность этой деятельности. На основании исследований ведущих ученых, а также опроса мнений студентов и клиентов, имеющих свое представление о образе личности психолога, рассматриваются требования к личностным характеристикам и качествам профессионального психолога, которые необходимы для успешного прохождения всех этапов профессионального становления и профессиональной идентификации. Освещается проблема профессиональной идентичности и самосознания и трудностей, возникающих на пути становления и профессионального развития личности психолога, в частности, синдром профессионального выгорания.

Ключевые слова: профессиональное самосознание, профессиональная идентичность, эмпатия, профессиональная деформация, эмоциональное выгорание, самоактуализация, образ «Я», ригидность.

Shakhov V. V. Personality Psychology as a factor of successful professional socialization. The article deals with the problem of personality traits and qualities that define the basic strategy for the activities of the psychologist as a professional, and their impact on the success of this activity. The article also discusses the requirements for personal characteristics and qualities of a professional psychologist, which are necessary for the successful completion of all stages of professional development and professional identity. In particular, these requirements, and the views are based on the opinions and research of many famous scientists and researchers, as well as ordinary students and clients who have their own idea of the image of the personality psychologist. It highlights the problem of professional identity and self-awareness, and the difficulties encountered on the way to becoming a psychologist and professional development of the individual, in particular, professional burnout syndrome.

Keywords: professional identity, professional identity, empathy, professional deformation, emotional burnout, self-actualization, the image of "I" rigidity.

Відомості про автора:

Шахов Владислав Володимирович – аспірант кафедри психології факультету філософської освіти та науки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

Статтю подано до друку 16.11.2016.